הלכה · משנה תורה · מפרשים · קרית ספר · ספר זרעים

קרית ספר על משנה תורה, הלכות תרומות

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרית ספר על משנה תורה, הלכות תרומות

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרית-ספר-על-משנה-תורה-הלכות-תרומות/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
הלכה א 6
הלכה ב 6
הלכה ה 6
הלכה י 7
הלכה יא 7
הלכה יג 8
הלכה כב 8
הלכה כג 8
הלכה כד 8
הלכה כו 8
פרק ב 9
הלכה א 9
הלכה ט 9
הלכה י 9
הלכה יד 10
פרק ג 10
הלכה א 10
הלכה ד 10
הלכה ו 10
הלכה י 11
הלכה יב 11
הלכה יג 11
הלכה טו 11
הלכה טז 11
הלכה יז 11
הלכה כא 12
הלכה כג 12
פרק ד 12
הלכה א 12
הלכה ב 13
הלכה ה 13
הלכה ו 13
הלכה ז 13
הלכה ח 14
הלכה ט 14
הלכה י 14
הלכה טז 14
הלכה יז 14
הלכה כ 15
פרק ה 15
הלכה א 15
הלכה ג 15
הלכה ד 15
הלכה ז 16
הלכה ט 16
הלכה יא 16
הלכה יב 17
הלכה יג 17
הלכה טו 17
הלכה כא 18
הלכה כו 18
פרק ו 18
הלכה א 18
הלכה ב 18
הלכה ג 18
הלכה ה 18
הלכה ו 19
הלכה ז 19
הלכה י 19
הלכה יב 20
הלכה טז 20

הלכה יז 20
הלכה יח 21
הלכה יט 21
פרק ז 21
הלכה א 21
הלכה ב 21
הלכה ג 22
הלכה ד 22
הלכה ה 22
הלכה ז 22
הלכה י 22
הלכה יב 23
הלכה יג 23
הלכה טז 23
הלכה יז 23
הלכה יח 23
הלכה יט 24
הלכה כ 24
פרק ח 24
הלכה א 24
הלכה ה 24
הלכה ז 24
הלכה ט 25
הלכה יא 25
הלכה יג 25
הלכה טו 25
הלכה טז 25
פרק ט 25
הלכה א 25
הלכה ב 26
הלכה ד 26
הלכה ה 26
הלכה ז 26
הלכה י 26
פרק י 27
הלכה א 27
הלכה ב 27
הלכה ד 27
הלכה ה 27
הלכה ו 28
הלכה ח 28
הלכה ט 28
הלכה י 28
הלכה יא 28
הלכה יב 29
הלכה יד 29
הלכה טו 29
הלכה טז 30
הלכה יח 30
הלכה כ 30
הלכה כב 30
הלכה כג 30
הלכה כו 31
פרק יא 31
הלכה א 31
הלכה ב 31
הלכה כא 32
הלכה כו 32
הלכה כז 32
פרק יב 32
הלכה א 32
הלכה ב 32
הלכה טו 33
פרק יג 33

הלכה א 33
הלכה טז 33
פרק יד 34
הלכה א 34
פרק טו 34
הלכה א 34
הלכה כ 34

פרק א

הלכה א

מצות פא להפריש תרומה גדולה לכהן דכתיב ראשית דגנך וגו' תתן לו ואינה נוהגת אלא בארץ ישראל משום דהיא חובת קרקע וילפינן לכל מה שהוא חובת קרקע דאינו נוהג מן התורה אלא בארץ מדכתיב אשר תשמרון לעשות בארץ ובתרומות ובמעשרות נמי כתיב ארץ [וכל חלב תירוש ודגן ראשיתם וגו' ביכורי כל אשר בארצם וגו' (במדבר יח, יג) וכתיב (שם פסוק כו) במעשר ראשון כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגו' בנחלתכם, ובמעשר שני כתיב וכל מעשר הארץ וגו' (ויקרא כז, ל)].

הלכה ב

ארץ ישראל האמורה היא שכבשה מלך או נביא מדעת רוב ישראל שזהו כיבוש רבים דהא ליהושע דהוה מלך ולכל ישראל נאמר כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם יהיה וגו' דמשמע דבעינן מלך או נביא וכל ישראל אפילו לכיבוש הארץ שניתנה לאברהם אבינו דבה משתעי קרא אבל מה שאינן מארצות שבעה עממים אף על פי שכבשה מלך ישראל מדעת רוב ישראל כמו שכבש דוד סוריא אין נוהג בה מצות ארץ ישראל מדאוריתא כיון שכבשה קודם שיכבוש כל ארץ ישראל אלא נשאר בה משבעה עממים ואלו תפס כל ארץ כנען ואחר כך כבש ארצות אחרות היה הכבוש כולו כארץ ישראל דכתיב מן המדבר והלבנון ועד הנהר הגדול נהר פרת ועד הים האחרון יהיה גבולכם דהיינו שלשה גבולי ארץ ישראל וכתיב כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם יהיה דמשמע כל מקום שתכבשו חוץ ממקומות אלו הרי הוא שלכם כדין ארץ ישראל הא כיצד אם כבשו קודם כל ארץ ישראל כדכתיב מן המדבר והלבנון וגו' וכתיב וירישתם גוים גדולים ועצומים מכם ואחר כך כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו אז הוי הכל כדין ארץ ישראל אבל אם כבשתם שאר ארצות עד שלא כבשתם כל ארץ ישראל אז לא הוי ארץ ישראל אלא מהמדבר והלבנון וגו' הרי שכיבשו שאר ארצות אחר שכיבשו כל ארץ ישראל מנין שמצות נוהגת שם הרי אתה דן נאמר כאן יהיה ונאמר להלן יהיה מה יהיה האמור להלן בארץ ישראל מצות נוהגות שם אף יהיה האמור כאן בשאר ארצות לכם יהיה מצות נוהגות בהם.

הלכה ה

כל שהחזיקו עולי מצרים ונתקדש כיון שגלו בטלה קדושתן דקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד וכיון שעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ קדשוה לשעתה

ולעתיד דכתיב והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להם שבטלה ירושה ראשונה מדנקראת שניה ירושה כדכתיב וירשתה אבל ירושה שלישית אין להם שהרי השניה לא פסקה כיון דלא כתיב לשון ירושה אחריתי בקרא משמע דירושה ועומדת היא אלא שלענין תרומות ומעשרות סבירא ליה לרב ז"ל דלא מיחייבי בזמן הזה דאוריתא כדכתב בסוף פרק ונראה דבעינן מלך או נביא ורוב ישראל אפילו לכיבוש ארץ ישראל היינו בכיבוש ראשון אבל כיבוש שני כיון שכבר קדשה ארץ ישראל אף על פי שבטלה כשגלו לא הוצרכו רוב ישראל אלא עזרא וסיעתו קדשוה.

הלכה י

גוי שקנה קרקע בארץ ישראל לא הפקיעה אלא היא בקדושתה וחייב בתרומות ומעשרות וביכורים מן התורה ישראל שלקחה דאינה כיבוש יחיד דכיון דגלי קרא דירושה שניה לחוד הוא דאית בה משמע דכל זמן ירושה שניה לא בטלה קדושתה אפילו במכר.

הלכה יא

פירות הגוי שנגמרה מלאכתן בידו פטורין מכלום דכתיב דגנך דיגונך מה שאתה ממרח חייב בתרומה ולא מירוח גוי ואם גמרן ישראל שלקחן חייבים בכל מן התורה דאין קנין לגוי והרי הוא דיגון ישראל. ונותן תרומה גדולה לכהן ותרומת מעשר מוכרה לכהן דכתיב כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר טבל שאתה לוקח מישראל אתה מפריש תרומת מעשר ממנו ונותנו לכהן אבל מן הגוי אינו נותנו לכהן אלא מפרישו ומוכרו לו דהא פירות של ארץ ישראל ודיגון ישראל הוי ומעשר ראשון דאינו טובל מצי אמר ליה קא אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי בהדי' דאינו חייב במעשר ואם לקחן קודם שבאו לעונת המעשרות ונגמרו בידו חייבין בכל ונותנן לבעלים דהא קרינא ביה כי תקחו מאת בני ישראל דכשהיו ביד גוי אכתי לא הוה עונת מעשר. ואם הביאה שליש ביד גוי ונגמרה ב' שלישים ביד ישראל חייב לתת לכהן וללוי תרומת מעשר ומעשר ראשון לפי חשבון מה שגדל בידו דכמה שגדל בידו קרינא ביה כי תקחו מאת בני ישראל ובמה שגדל ביד גוי לא קרינא ביה כי תקחו מאת בני ישראל אלא מוכרו כדאמרינן כיון דנגמר על יד ישראל.

הלכה יג

ישראל שמכר פירותיו לגוי קודם מירוח ומרחן הגוי פטורין מן התורה מתרומות ומעשרות דכל דיגון גוי פוטר מדאוריתא. ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות אפילו חלקו בגדיש חלק הגוי פטור מכלום מדאוריתא כיון שמרח הגוי חלקו.

הלכה כב

פירות ארץ ישראל שיצאו חוצה לארץ פטורין מן החלה דכתיב גבי חלה על הארץ אשר אני מביא אתכם שמה אתם חייבים ואי אתם חייבין בחוצה לארץ ומתרומות ומעשרות נמי פטורין כדגמרי [דגמרי' מחלה דחלה נקראת תרומה כדכתיב חלה תרימו תרומה (במדבר טו, כ) וכיון דפטירי מתרומה פטירי נמי ממעשר דליכא מעשר דלית ביה תרומת מעשר]. וכן פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה דכתיב שמה שמה אתם חייבים אפילו בפירות חוצה לארץ.

הלכה כג

עפר שבא בספינה מחוצה לארץ לארץ והספינה גוששת בארץ חייב בתרומות ומעשרות ושביעית כארץ ישראל עצמה דכיון שהיא גוששת הויא כעציץ נקוב דעץ הספינה מתלחלח והוי כגדל במישור של ארץ ישראל עצמה.

הלכה כד

אילן שנוטה בארץ ועומד בחוצה לארץ או אפכא הכל הולך אחר העיקר דמשם הוא יונק ומיניקתו אתי לה חיובא או פטורה. היו שרשיו בארץ ובחוצה לארץ טבל דאוריתא וחולין מעורבין זה בזה דהיניקה מתערבת ואין לך פירי באילן זה שאין טבל וחולין מתערבין בו ואין מעשרין מטבל ודאי עליו ולא ממנו על טבל ודאי. עציץ נקוב שהיה בו זרע שלא השריש והיה עיקרו בארץ ונופו חוצה לארץ הולכין אחר הנוף דכיון דלא השריש בארץ מהני יניקת הנוף דבחוצה לארץ למפטריה.

הלכה כו

תרומה בכיבוש שני לדעת הרב ז"ל אינה מדאוריתא דכתיב בה כי תבאו ביאת כולכם כמו שהיו בירושה ראשונה וכמו שעתידין להיות בירושה שלישית לא כמו שהיתה בימות עזרא שהיתה ביאת מקצתן וכן יראה לו במעשר גם כן:

פרק ב

הלכה א

כל אוכל אדם הנשמר שגידוליו מן הארץ חייב בתרומה דכתיב ראשית דגנך תירושך ויצהרך וגו' תתן לו מה דגן תירוש ויצהר מאכל בני אדם וגידוליו מן הארץ ויש לו בעלים כדכתיב דגנך אף כל כיוצא בו חייב בתרומה מדאוריתא וכן במעשרות כתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך דומיא דתבואה שהוא אוכל זרעך משמע דבר הנזרע יצאו כמהין ופטריות שאינם נזרעות ולא הוי גידולן מן הארץ ומזרעך נמי ממעטינן הפקר דהא אינו מיוחד לבעלים אי נמי מדכתיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך וגו' יצא הפקר שידך וידו שוים. מה שהוא אוכל בשני רעבון חייב דקרינא ביה שפיר אוכל דומיא דדגן תירוש ויצהר ותרומת ירקות אינה מן התורה דכתיב בה דגנך תירושך ויצהרך כל הדומה לאלו וכן במעשר כתיב תבואת זרעך תבואה וכיוצא בה וכתיב וכל מעשר הארץ מפרי העץ לרבות כל פירות האילן אבל ירקות אינם בכלל תבואה התבואה שזרעה לירק אינו חייב בתרומות ומעשרות אלא בזרע דהוי דומיא דתירוש ויצהר דאין להם ירק.

הלכה ט

כל מתנות עניים פטורים מתרומה ומעשר כדילפינן לעיל אפילו העמיד מהם כרי פטירי מן התורה.

הלכה י

ושל גוי שנתמרח על יד העניים חייבים בתרומה ומעשר דלא פטר רחמנא מתנות מתרומה ומעשר אלא למי שהוא חייב במעשרות אבל גוי לא אלא אם כן דהפקר דכולי עלמא פטור כדגמרינן. התבואה והזיתים שלא הביאו שליש פטורין מן התרומות ומן המעשרות דכתיב לשלש השנים ודרשינן לשליש שהיא עשויה כשהגיע לשליש בישולה וזתים הוו בכלל תבואת יקב דכתיב בקרא וענבים אף על גב דהם תבואה נמי כדכתיב ותבואת יקב שליש דידיה היינו ענבים משהבאישו וכן שאר פירות בשליש דידהו או משיגיעו הפירות להזריע ולצמוח הכל לפי מה שהוא הפרי דכתיב תבואת זרעך דבר שתזרע ומצמיח דהכי משמע תבואה שזורעין אותה ומצמחת יצא פחות משליש שאינו נזרע ומצמיח. הפריש ממה שלא הביא שליש אינה תרומה וכן הפקר אפילו הפקירו הכל דכיון דפטור לא מצי משוי קדושת תרומה במאי דפטור מעיקרא דאף על גב דחטה אחת פוטרת כל הכרי מדאוריתא ואפילו הכי אם הפריש אחת ששים או ארבעים הכל יש לו דין תרומה מדאוריתא היינו משום דכיון דאין לו שיעור ידוע מדאוריתא כל כמה

דמפריש הוי תרומה דאוריתא אבל במאי דפטור דאוריתא לא אלא אם כן גזרו עליה חכמים דאז יש לו דין תרומה דרבנן וכן במעשרות. נתערב דבר החיוב עם הפטור מוציא על החייב לפי חשבון.

הלכה יד

התרומה לכהן בין טהורה בין טמאה דכתיב נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת טהורה ואחת טמאה וכתיב לך שלך תהא להסקה תחת תבשילך וכן תרומת מעשר דכולהו תרומה לכהנים הוא דהוי לאכילה או לשרוף. אין מוציאין תרומה לחוצה לארץ נראה דלא הוי אלא מדרבנן:

פרק ג

הלכה א

תרומה גדולה אין לה שיעור מן התורה דכתיב ראשית דגנך ותירושך וגו' אפילו חטה אחת פוטרת כל הכרי מן התורה דהא הוי ראשית.

הלכה ד

ואין תורם מה שבדעתו לתרום במדה אלא באומד כדכתיב ונחשב לכם תרומתכם במחשבה אתה תורם ולא במדה במשקל ובמנין דאם אינו ענין לתרומת מעשר דהא איתפרש שיעוריה תנהו ענין לתרומה גדולה. ואם הרבה בתרומה הואיל ושייר מקצת חולין הרי זו תרומה אבל לא שייר לא דבעינן ראשית ששייריה ניכרין דילפינן תרומה מחלה דחלה נקראת תרומה ובחלה כתיב מראשית דמשמע מראשית ולא כל ראשית.

הלכה ו

ואם תרם וחזר ותרם תרומה שנייה חייבת במעשרות דהא נפטר מתרומת תורה בתרומה ראשונה והאי דקאמרינן דתרם ועלתה בידו אחד משמים ואחד הרי זו תרומה ויחזור וישלים השיעור היינו כשהיה בדעתו לתרום שיעור חכמים ולא עלתה בידו אבל לא איכוון אלא לתרום מעט לפטור כל הכרי נראה דאם חזר ותרם דחייב במעשרות אותם התוספת מן התורה וכן מפריש מקצת תרומה היינו כשהיה בדעתו להפריש את השאר דאי לאו הכי הא הוי תרומה דאוריתא ופטר כל הכרי. האומר תרומת כרי זה לתוכו אם אמר בצפונו או בדרומו דציין מקום חייב להפריש ממנו תרומתו דכתיב ונחשב לכם תרומתכם מה התורם במסויים אף המחשב לתרום ממנו בעינן דליהוי במסויים ובאמצעיתו לא הוי מקום מסויים דהתורם אינו תורם מאמצע ולכך אם אמר בתוכו לא אמר כלום אמר תרומת כרי זה וזה מקום שנסתיים תרומת ראשון שם תרומתו של שני

דהא תרוייהו כאחת שוינהו לתרום עליהם מהאחד דהיינו מקום מסויים מהאחת צפונו או דרומו:

הלכה י

מצות פב להפריש תרומת מעשר דכתיב כי את מעשר בני ישראל וכתיב ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בני ישראל. תרומת מעשר אין מפרישין אותה מאומד שהרי נתנה בו תורה שיעור מעשר מן המעשר לכך צריך למדוד כדי שיתן הראוי.

הלכה יב

ומצות תרומת מעשר שיפריש אותה בן לוי ממעשר שנתנו לו דכתיב כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגו' ויש לישראל להפרישה וליתנה לכהן ושאר המעשר ללוי דכתיב ונחשב לכם תרומתכם בשתי תרומות הכתוב מדבר תרומה גדולה ותרומת מעשר כשם שיש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומה גדולה כך יש לו רשות לתרום תרומת מעשר.

הלכה יג

מעשר ראשון שהקדימו ישראל ללוי בשבלים פטור מתרומה גדולה דכתיב והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעש' מן המעשר אבל הקדימו בכרי לא דכת' בפרשת הלוים גבי ואל הלוים תדבר וגו' מכל מעשרותיכם תרימו את כל תרומת ה' כל צד תרומה שבו חייבין להפריש דכיון דנתמרח בכרי נעשה דגן וכיון דאיקרי דגן חלה עליו רשות כהן תחלה דכתיב ראשית דגנך תתן לו אבל בשבלים לא אדגן ולא חלה עליו רשות כהן.

הלכה טו

ישראל שאמר ללוי כך אמר לי אבא מעשר אית לך בידי אין חוששין לתרומה דכיון שצוהו זה המעשר לפלוני לוי הרי הפריש תרומת מעשר שבו אבל אמר כור מעשר חוששין לתרומת מעשר שבו דכור מעשר רוצה לומר ועליו להפריש מה שחייב ונראה דלרב ז"ל היה לו גירסא הפך הגמרא שלנו.

הלכה טז

תרומת מעשר שהיא מן התורה אפילו כל שהוא חייב לתתה לכהן ואפי' היא טמאה נראה דחייב מן התורה לתתה לו כדכתיב תרומותי ולא קפיד קרא בין מרובה למועט כיון דהוא תרומה דאוריתא כדאמרינן.

הלכה יז

אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף דכתיב בתרומת מעשר והרמותם ממנו תרומת ה' ממנו משמע מן המוקף שהוא סמוך לו ולא בא ללמד אלא על תרומה גדולה דבתרומת

מעשר גופא כתיב מכל מעשרותיכם תרימו דמשמע שלא מן המוקף אפילו אחד ביהודה וא' בגליל ואם תרם שלא מן המוקף תרומתו תרומה דכיון דכתיב גבי תרומות ומעשרות למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים לאיתויי שבתות וימים טובים שלא יבטל עונג בשביל שלא יתרום שלא מן המוקף משמע דלא מעכב דאי הוי מעכב מדאוריתא לא הוה שרי ליה רחמנא לשבתות וימים טובים.

הלכה כא

מעשר ראשון כל שלא נטלה ממנו תרומת מעשר מפריש ממנו על אחרים אבל כשנטלה תרומתן ממנו לא דכתיב את מעשר בני ישראל אשר ירימו ממנו לה' תרומה משמע דכל מעשר יכול לעשותו תרומה וכתיב את מקדשו ממנו בזמן שקדשיו בתוכו עושה אותו תרומה לאחרים אין קדשיו בתוכו אין עושה אותו תרומה לאחרים וכן בתרומה ומעשר אם הפירות טבולין להם מפריש מהם על אחרים דגמרינן מתרומת מעשר:

הלכה כג

אזהרת קעב שלא יקדים מתרומות ומעשרות זה לזה אלא יפריש על הסדר דכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר לא תאחר דבר שראוי להקדימו ויקדימו הביכורים לתרומה דאף על גב דשניהם נקראו תרומה וראשית בכורים קרנהו רחמנא בכורים דמשמע שהם בכורים לכל אי נמי דכתיבי בפרשת כי תשא קודם שנצטוו על התרומה ותרומה גדולה למעשר ראשון דכתיב בה ראשית דגנך ומעשר ראשון לשני דבמעשר ראשון יש תרומת מעשר ותרומה נקראת ראשית ואם הקדים המאוחר לקודם אעפ"י שעבר על לא תעשה מה שעשה עשוי [אע"ג] דאית מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עבד לא מהני הכא כתיב מכל מעשרותיכם תרימו דמשמע דתרומות ומעשרות אחד הם לענין קדימה ואיחור ונראה דהכא מכל מעשרותיכם תרימו הוא דדרשינן דכל צד תרומה שבו חייב להפריש כשהקדימוהו לו בכרי היינו מדכתיב כל תרומת כל צד תרומת שבו ויכול להפריש בבת אחת שהרי אינו מקדים המאוחר לקודם וקרא קאמר לא תאחר:

פרק ד

הלכה א

עושה אדם שליח להפריש תרומות ומעשרות דכתיב כן תרימו גם אתם לרבות שלוחכם ואין עושין שליח גוי דכתיב גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית.

הלכה ב

חמשה לא יתרומו דכתיב דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה פרט לגוי מאת כל איש פרט לקטן אשר ידבנו לבו פרט לחרש ושוטה דידבנו משמע דיש בו דעת להתנדב וזאת התרומה אשר תקחו מאתם פרט לתורם את שאינו שלו כיון דלא שויוה שליח. ואם אמר לו בעל הבית כשלקט ותרם כלך אצל יפות והיו שם או שליקט והוסיף תרומתו תרומה דגלי דעתיה דניחא ליה בשלוחותיה אף על גב דמעיקרא לא יהב ליב רשות קרינא ביה גם אתם לרבות שלוחכם שנראה לפירוש הרב ז"ל דלא הוה ליה נוסחת הגמר' ריש פרק אלו מציאות כמו שכתובה בספרינו הכי נמי מסתברא דמעיקרא שויה שליח אלא דומיא דעובדא דבסמוך דמהני כלך אצל יפות לאכילת פירות שלא מדעת בעל הבית מעיקרא ולא הוי גזל כיון דגלי השתא דעתיה דניחא ליה במאי דיהיב אריסיה להנהו רבנן משמע דלענין תרומה דאמרו כלך אצל יפות הוי כי הכא דלא ידע בעל הבית אלא השתא. התורם משלו על של חברו הרי זו תרומה והפירות מתוקנים דלא בעינן דלשויה שליח אלא כשתורם מפירו' בעל הבית אבל כשתורם מפירותיו זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו וטובת הנאה של תורם דאי לאו פירי דידיה לא מתקן כרייה דהאיך ולכך הוי טובת הנאה דידיה וקרא דתבואת זרעך ונתת מוקמינן ליה אמעשר דזכאי בעל התבואה בנתינתו.

הלכה ה

קטן שהגיע לעונת נדרים תרומתו תרומה דכיון דהוא מופלא הסמוך לאיש לא ממעטינן ליה מאת כל איש וגו'.

הלכה ו

האומר לשלוחו צא ותרום ובא אחר כך ומצא כרי תרום לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותיה דבעל הבית להקל בדאוריתא אלא חיישינן דילמא אחר תרם שלא ברשות ואין תרומתו תרומה דאף על גב דניחא ליה במאי דתרם ואמרינן לעיל דתרומתו תרומה הכא דכבר עשה שליח שאני.

הלכה ז

שליח תורם כדעת בעל הבית והוי תרומה דאוריתא ואם אינו יודע דעתו תורם כבינוני ואם נתכוון להוסיף על הבינוני אפילו אחד ממ"ט אין תרומתו תרומה דכיון דאינו יודע דעתו אינו שלוחו אלא לבינוני אבל נתכוון לבינוני ועלתה בידו אחד מארבעים אזלינן בתר כונה דידיה ולא קפיד בעל הבית דהא איהו גופיה אם עלה בידו א' (מעשרי') [מארבעי'] תרומתו תרום'.

הלכה ח

השותפין חייבין בתרומה ומעשרות דכתיב מעשרותיכם אפילו של שנים וכל מי שתורם מהם תרומתו תרומה ותרומת השני אינה תרומה דהוי תוספת דחייב במעשרות כדאמר' לעיל ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת שניהם תרומה כדאמרינן לעיל דעלתה בידו אחד מס"א דיחזור ויתרום.

הלכה ט

שליח שהלך לתרום ובטל בעל הבית שליחותו אם לא שנה השליח תרומתו תרומה דאין אדם מבטל שליחותו בדברים ואם שנה הואיל ובטל שליחותו מקודם אינה תרומה דאף על גב דליכא קפידא במאי דשנה אתי דיבור ומבטל ליה לדיבור קמא כיון דשנה.

הלכה י

ואריס שתרם ואחר כך עכב בעל הבית תרומתו תרומה דהא אריס הוי כשלוחו ואפטרופין תורמין מנכסי יתומי דהוו כשלוחין. והגנב והגזלן והאנס כשבעלים רודפים אחריה' ובן ושכיר והעבד והאשה כשתורמין על הכל אין תרומתן תרומה דהוו תורמין על מה שאינו שלהם. הבן כשאוכל עם אביו והאשה בעיסתה ופועלים שהאמינם בעל הבית על הגת תרומתן תרומה דהוו כשלוחין וכן פועל שאמר לו כנוס לי גרני ותרום אפילו תרם קודם תרומתו תרומה. תרומת גוי משלו אינה תרומה מדאוריתא דכתיב בני ישראל ויקחו לי תרומה ולא גוים.

הלכה טז

המכוין לומר תרומה ואמר מעשר או איפכא לא אמר כלום עד שיהו פיו ולבו שוים דכתיב מוצא שפתיך וכתיב כל נדיב לב דבעינן גומר בלבו ומוציא בשפתיו ודווקא כשמכחישין לבו ושפתיו זה את זה אבל לא מכחשי כמו שחשב בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום הרי זו תרומה דכתיב ונחשב לכם תרומתכם וגו' כתרומת גורן במחשבה בלבד הויא כתרומת גורן.

הלכה יז

המפריש תרומה על תנאי אם לא נתקיים התנאי אינה תרומה דהא דינו להפריש מאי זה מקום שירצה וכיון דלא הפריש ממקום זה אלא על תנאי כך אינה תרומה כיון שלא נתקיים. וכן יש שאלה בתרומות ומעשרות דכיון דאיתנהו בבל תאחר כדכתיב ה' אלהיך וגו' איתנהו נמי בכלל לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו דאכל מאי דהוי בכלל נדר קאי וכל מה שהתנה ונתקיים התנאי תרומה גדולה כדינה ותרומת מעשר כדינה דמיד שעלתה נתקיים התנאי הרי הם מדמעות.

הלכה כ

והאומר שלמעלה חולין ושלמטה תרומה או איפכא דבריו קיימים דלדעתו הדבר תלוי והתורם סתם אפילו כל שהו נפטר הכל מן התורה כיון שהכל לפניו בשעה שתורם:

פרק ה

הלכה א

אין תורמין אלא מן היפה דכתיב בהרימכם את חלבו ממנו שהוא הטוב והיפה כדכתיב ואכלו את חלב הארץ ובמקום שאין כהן תורם מן המתקיים עד שיבא לידי כהן דהא הוי חלב לדידיה דאי תורם ממה שאינו מתקיים הא פסדי. ואין תורמין ממין על שאינו מינו ואם תרם אין תרומתו תרומה דכתיב כל חלב יצהר כל חלב תירוש ודגן תן חלב לזה וחלב לזה שיתן ליצהר ותירוש מעשרותיו בפני עצמן אשכחן תירוש ויצהר דאין מעשרין מזה על זה דכתיב חלב לכל אחד ואחד תירוש ודגן דלא כתיב בתרוייהו אלא חד חלב ודגן ודגן מנ"ל ילפינן בק"ו ומה תירוש ויצהר שאינו כלאים זה בזה אפילו על ידי דגן עד שיהי' מיני דגן ומין כרם אין מתעשרין מזה על זה כדכתיב חלב לכל אחד תירוש ודגן דגן ודגן שהם כלאים זה בזה על ידי מין שלישי אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה וכן כל החייב בתרומה ומעשר דהוי דומיא דדגן ותירוש ויצהר מדאוריתא לדעת הרב ז"ל אין מעשרין ממין על שאינו מינו דהא דומיא דדגן הוא דמרבינן להו וכיון דדגן תירוש ויצהר אין מעשרין ממין על שאינו מינו הכי נמי בהו אין מעשרין אלא על מה שנקרא ממינו ותרומה נמי כתיבא בהאי קרא כדכתיב ראשיתם שהיא תרומה גדולה.

הלכה ג

וכל שהוא כלאים בחברו הוו שני מינין ואין מעשרין מזה על זה כדילפינן וכל שאינו כלאים זה בזה תורם מן היפה על הרע דבעינן חלבו וכיון שהוא כמינו קרינא ביה חלבו ואם תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה דכתיב ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו אם אין תרומתו תרומה נשיאות חטא למה מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה חוץ מן הזונין על החטין דאף על גב דאינה כלאים זה בזה אין תרומתן זה על זה תרומה דזונין אינם אוכל אדם וא"כ לאו תרומה הוי.

הלכה ד

אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו או איפכא או ממה שלא נגמר על שלא נגמר כדכתיב כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב מן הגמור על הגמור

ולא מה שאינו כך ואם תרמו תרומתן תרומה דכתיב וכל מעשר הארץ מזרע הארץ קדש לה' אם אתה אומר צריך לתרום שניה אף זה לא קיים קדש לה'.

הלכה ז

אין תורמין מן הטהור על הטמא מדרבנן דילמא תרים שלא מן המוקף משום דמסתפי דלא ליגע טהור בטמא והלכה למשה מסיני דעיגול דבלה היינו הלכה פסוקה כהלכה למשה מסיני דהא ממנו דילפינן ליה דתרומתו תרומה מצרכינן ליה לעיל לענין דבעינן שיתרום מן המוקף ועוד אי מדאוריתא מה לי עיגול אחד מה לי שני עיגולין וכן כתבו המפרשים וכן איפשר נמי דהוא דעת הרב ז"ל דכדגן מן הגורן גופיה דילפינן מיניה מה גורן אי איפשר מקצתו טמא ומקצתו טהור וכו' מייתי ליה הרב ז"ל לנגמרה מלאכתו על מה שלא נגמרה מלאכתו ואם כן נראה דהוי אסמכתא בעלמא ומן הטמא על הטהור נמי מותר מדאוריתא. ואם לא היתה לו שעת הכושר שלא הגיע לעונת המעשרות ונטמאת לא הויא תרומה דאוריתא דכתיב ראשית דגנך וגו' תתן לו ולא לאורו דתתן לו משמע דבר הראוי לאכילה ולא דבר שאין ראוי לאכילה אלא לאורו ולא חל עליו שום תרומה משנדגן אבל חל עליו שם תרומה שהיה טהור אחר שנדגן אף על גב דנטמא תורמין מדאוריתא דהא כתיב את משמרת תרומותי ומוקמינן ליה דבשתי תרומות הכתוב מדבר אחת טהורה ואחת טמאה ובעינן טמאה דומיא דטהורה דהיתה לה מיהא שעת הכושר כדאמר.

הלכה ט

וכן אפילו בתרומת מעשר אין תורמין מן המחובר על התלוש ולא מן התלוש על המחובר דכתיב ממנו בתרומת מעשר ודרשינן ולא מן המחובר דהא קרא בתלוש מיירי וע"כ אתא ממנו למימר דאפילו בדיעבד נמי אסיר דאי משום לכתחלה אתא תיפוק לי' מדכתיב ראשית דגנך ומחובר לאו אידגן הוא אלא שמע מיניה דמחובר אפילו בדיעבד נמי לא ומן התלוש על המחובר נמי לא דהא ממנו משמע מן התלוש על מה שהוא תלוש נמי אלא אם כן אמר לכשיתלשו ובידו לתולשן והביאו שליש דהא קרינא ממנו תלוש ואף על גב דהאי קרא דממנו מוקמינן ליה למוקף כדאמרינן לעיל אפילו הכי נראה דהאי דרשא ממילא משמע כיון דכתיב ממנו דהיינו כמו שהוא בתלוש.

הלכה יא

אין תורמין מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה ולא איפכא ואם תרם אין תרומתו תרומה דכתיב היוצא השדה שנה שנה מלמד שאין מעשרין משנה לחבירתה וממאי דמעשרין תורמין ואם כן בתרומה נמי אינה תרומה משנה לשנה. ואחד בתשרי ראש

השנה למעשרות תבואה וקטנית ונפקא לן מדכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה וגמר שנה מתשרי דכתיב ביה מראשית השנה ועד אחרית השנה דבראש השנה מישתעי דמראש השנה נדון מה יהא בסופה וט"ו בשבט ראש השנה לאילנות דאף על גב דרוב תקופה מבחוץ כבר יצאו רוב גשמי שנה שכבר עברו רוב ימות הגשמים שהוא זמן רביעה ועלה שרף באילנות ונמצאו הפירות חונטין מעתה ואם כן השתא הוי תחלת שנתם.

הלכה יב

אין תורמין מפירות הארץ על פירות חוצה לארץ או איפכא דכיון דלא מיחייבי פירות חוצה לארץ מדאוריתא לאו תרומה הוי ולא פטר חיוב תורה ולא מן החייב על הפטור או איפכא ואם תרם אינה תרומה כדאמר' דמה שפטור מן התורה אינו פוטר אחרים ואין אחרים צריכין לפוטרו דהא לא מיחייב ואינה תרומה מה שהפריש עליהם כדאמרינן.

הלכה יג

המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו נראה שהרב ז"ל כך היתה גרסתו במשנה שלא נטלה תרומתו דאין תרומתו תרומה דכיון שאינו טבול לתרומה גדולה אינו יכול להפריש ממנו תרומה גדולה דהא דילפינן בספרי זוטא מאת מקדשו ממנו דבזמן שמקדשו בתוכו יכול לעשותו תרומה לאחרים היינו תרומת מעשר לדעת הרב ז"ל שהוא טבול לו אבל לא תרומה גדולה דכיון שאינו טבול לה הוי פטור מתרומה גדולה על החיוב בתרומה גדולה ולכך אין תרומתו תרומה ואם נטלה תרומתו אפילו תרומת מעשר של אחרים אינו יכול להפריש ממנו שהרי אין מקדשו בתוכו וכדמייתי הרב ז"ל פרק ג' ומה שכתב ז"ל בפי' המשנה הוא מגומגם וממעשר שני והקדש שלא נפדו נמי אין תרומתו תרומה דהוי נמי כמו הפטור על החיוב משום דהוו ממון גבוה ואם נפדו נמי ותרם מהם אין תרומתו תרומה דהני פשיטא דהוו מן הפטור על החיוב אלא אם כן הוא הקדש שפדאוהו בעלים קודם מירוח גזבר ומרחו הוא דאז הוי חייב בתרומה ומעשרות והתורם מן החייב מן התורה על הפטור מן התורה או איפכא אינה תרומה מן התורה וצריך לחזור ולתרום מן החייב על החייב.

הלכה טו

עציץ נקוב קודם שהביא שליש התבואה שבתוכו הוי כארץ כדילפינן מזרע זרוע אשר יזרע וכו' ויכול לתרום ממנו על הארץ ואיפכא.

הלכה כא

חומץ על יין נראה דהוי כמן הרע על היפה ואם תרם תרומתו תרומה אלא דהוי בנשיאות חטא ואם היה סבור שהיא יין ונודע שהיה חומץ אינה תרומה שהרי מה שהוא תרומה [מן] הרע על היפה הוא כשהוא מכוין והוא בנשיאות חטא אבל סבור שהיה יין לא.

הלכה כו

המניח פירות להיות מפריש עליהם הן בחזקת קיימים דחזקה דאוריתא:

פרק ו

הלכה א

התרומות נאכלות לכהנים בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקבות דלא מיעטינהו רחמנא כמו גבי טומאה וקטנים נמי בכלל כהנים איתנהו ועבדים כנעניים ובהמות שלהם דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו ובהמה נמי בכלל נפש (נמי) איתא דאף על גב דכתיב ויליד ביתו הם יאכלו הם אוכלים ואין בהמה אוכלת היינו במידי דמאכל אדם אבל כרשינין כתיב נפש בלחמו לאיתויי בהמה ולא מיעט אלא מת דאין לו לחם. עבד כהן שברח ואשתו שמרדה אוכלין בתרומה דהא אכתי קנין כספו הוו.

הלכה ב

כל שהוא בחזקת כהן ולא ריע חזקתיה נראה דאוכל תרומת תורה דאוריתא דהא חזקה מדאוריתא כדאמ' בכמה דוכתי אלא דחשו חכמים בה משום דאית בה עון מיתה דלא ליכלה בחזקה לחודה וניתנת נמי לכל כהן שירצה מדאוריתא.

הלכה ג

ישראלית שניסת לכהן אפילו בת ג' שנים ויום אחד תאכל בתרומה וחזה ושוק דהא הוי קנין כסף וכתיב נמי גבי מורם כל טהור בביתך יאכלנו לרבות אשתו ומשנתארסה אוכלת בתרומה מן התורה דהוי קנין כסף כדאמר' וכן חרשת ושוטה נמי שנשאו לכהן אוכלות מן התורה ורבנן הוא דגזרו:

הלכה ה

אזהרת קעג שלא יאכל זר תרומה דכתיב וכל זר לא יאכל קדש:

אזהרת קעד שלא יאכל בתרומה תושב כהן או שכירו דכתיב בתרומה תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש תושב זה קנוי קנין עולם עבד עברי הנרצע דאין גופו קנוי ושכיר זה שכיר שנים היוצא בשש ואיצטריך שכיר לגלויי אתושב דהוו קנין עולם וכהנת אשת הזר הרי

היא כזר דכתיב וכל זר בין הוא בין אשתו ומדקאמר רחמנא וזרע אין לה ושבה מכלל דבחיי בעלה לא אכלה.

הלכה ו

וכל זר שאכל כל תרומה חייב מיתה בידי שמים דכתיב ומתו בו כי יחללוהו ולוקה על אכילתה ואינו משלם דאף על גב דאין לוקין על אזהרת מיתת ב"ד היינו ב"ד של מטה אבל של מעלה לוקין כחייבי כריתות דלוקין ונפטרו מידי כריתן וכיון דלוקה אינו משלם דכתיב כדי רשעתו גבי מלקות לומר משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי רשעיות ואם אכל בשגגה דאינו לוקה מוסיף חומש דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמשיתו וגו':

הלכה ז

אזהרת קעה שלא תאכל חללה תרומה ולא מורם מן הקדשים דכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל כיון שנבעלה לפסול פסלה מן התרומה כדכתיב היא בתרומת הקדשים לא תאכל לעולם כחלל שהוא כזר לכל דבר ואי לתרומה לחודה אתא קרא לימא היא בקדשים לא תאכל דכולה פרשתא לתרומת הקדשים קא דריש מאי בתרומת הקדשים שמע מיניה תרתי דאם נשאת לישראל נישואין גמורין כשחוזרת לבית אביה במיתת הבעל וזרע אין לה אינה חוזרת לחזה ושוק של שלמים לאכול כשאר אחיות האוכלות כדכתיב אתה ובניך ובנותיך דמדכתיב בתרומת יתירא שמע מיניה דלמורם מן הקדשים הוא דאתא דבתרומה אוכלת כשחוזרת כדכתיב וסמיך ליה ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל דהיינו תרומה דכתיב מלחם ולא כל לחם חוזרת היא לתרומה ולא לחזה ושוק דמשלחן גבוה קא זכו כמשאת מאת פני אלהים שהם שיירי שלחן אבל תרומה הוא לחם הקנוי לאביה דהיא קנויה לכהנים שאינה שיירי שלחן מלך והכי משמע קרא לחם אביה שהיא תרומה כדאמר.

הלכה י

ולא כהנת בלבד אלא אפילו לויה וישראלית שנבעלה לפסול לה אסורה לאכול בתרומה לעולם דכתיב בהאי קרא ובת יתירא דהא כתיב לעיל מיניה וכהן כי יקנה נפש וגו' ויליד ביתו ומצי למיכתב אבתריה וכי תהיה לאיש זר והוה שמעינן דאבתו קאי להכי כתב ובת יתירא לאיתויי בת לוי וישראל אפילו יש להם זרע מכהן. הנבעלת לבהמה לא נפסלה לכהונה ואוכלת בתרומה דאין זנות לבהמה דכתיב לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב וגו' גם שניהם שנים ולא ארבעה דאלו אתנן כלב שאמר אדם לזונה הילך טלה זה והבעלי

לכלבי ומחיר זונה שהחליף זונה בטלה מותרים לגבי מזבח אלמא לאו זונה משוי לה רביעת בהמה ואף על גב דבסקילה.

הלכה יב

ישראלית שיש לה זרע מכהן אוכלת בשבילו דכתיב בהאי קרא דכהן כי יקנה נפש קנין כספו דאשתו הוי קנין כספו כתיב ויליד ביתו ודרשי' יליד מאכל את אמו ואפילו טומטום ואנדרוגינוס דזרעו הם והוו בכלל ילוד. ובני בנים הרי הם כבנים כדילפינן מדכתיב מני מכיר יצאו [ירדו] מחוקקים דאפילו בן הבת עד סוף הוי כבנו ואם כן זרע הזרע עד סוף כל העולם מאכיל וכתיב נמי גבי בת כהן הנשאת לישראל ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ודרשינן עיין עליו עד סוף העולם אם יש לה זרע מישראל אינה אוכלת וכשם שזרע ישראל עד סוף העולם פוסל אותה כך זרע הכהן מישראלית המאכילה הוא עד סוף העולם דהוי נמי בכלל ילוד המאכיל ואפילו הוא זרע פסול מאכיל כשם שפוסל לבת כהן הנשאת לישראל דכתיב וזרע אין לה אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין תלמוד לומר וזרע אין לה מכל מקום וקאי נמי האי וזרע אין לה אובת דרישיה דקרא דאוקמינן ליה דהוא יתירא לומר דהדרה ואכלה בשביל בנה כדבסמוך.

הלכה טז

העבד אינו פוסל ואינו מאכיל דאם (בנה) [בא] על השפחה וילדה ממנו בן ומת הוא אין עבד זה נקרא זרע לפסול או להאכיל דכתיב האשה וילדיה וגו' דמשמע דבתרה גרירי ועבדים נמי אין להם יחוס כדכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור.

הלכה יז

בת ישראל דאמרינן דאוכלת בשביל בנה כהן כשמת בעלה אם נשאת לישראל לא תאכל בתרומה דלא עדיף מה שאוכלת בשביל בנה מאם היתה כהנת דאם נשאת לישראל אינה אוכלת כדכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל ומת ישראל זה שנשאה ויש לה ממנו בן לא תאכל נמי כבת כהן דיש לה זרע מישראל דאינה חוזרת לאכול בתרומת בית אביה אבל מת בנה מישראל חוזרת לאכול בתרומה בשביל בנה הראשון דכתיב ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ובת יתירא הוא דהא כתיב לעיל מיניה ובת כהן כי תהיה לאיש זר וסמיך ליה ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וגו' והוה מצי למיכתב וכי תהיה אלמנה וגרושה ואנא ידענא דבבת כהן משתעי קרא דהא מינה סליק אלא להכי אתא לומר דאם היתה אוכלת בשביל בנה דהיינו כבת כהן האוכלת בשביל אביה דכשאין לה זרע חוזרת לבית אביה הך נמי כיון שאין לה זרע

מזה שנשאה אחר כך חוזרת לאכול בשביל בנה כל מה שהיתה אוכלת קודם אפילו חזה ושוק דהא אמרי' דילוד מאכיל כאביו שהיה מאכילה בחזה ושוק ותרומה.

הלכה יח

בת כהן שנשאת לישראל וילדה ממנו בן פוסלה כדא' אם חזרה ונשאת לכהן אוכלת בתרומה דלא גרעה מישראלית שאוכלת מפני שהיא קנין כסף ובנה נמי מכהן מאכילה כישראלית מת בנה מכהן אסורה לאכול מפני בנה שמישראל הפוסלה מת בנה שמישראל חוזרת לבית אביה כנעוריה כדכתיב ושבה אל בית אביה ואוכלת בתרומה כדכתיב מלחם אביה תאכל ולא בחזה ושוק דלאו לחם אביה קרינא ביה כדאמר' לעיל והאי מיעוטא לא כתיב אלא גבי בת כהן אבל בת ישראל החוזרת לאכול בתרומה בשביל בנה חוזרת אף לחזה ושוק כדאמר.

הלכה יט

בת ישראל שנשאת לישראל תחלה ויש לה ממנו בן חזרה ונשאת לכהן אוכלת בתרומה אפילו אם יש לה בן ממנו דילוד מאכיל כאביו כדאמרינן לעיל:

פרק ז

הלכה א

אזהרת קעו שלא יאכל כהן טמא תרומה בין טהורה בין טמאה דכתיב איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל אי זהו דבר ששוה בזרעו של אהרן זכרים ונקבות זו תרומה דחוזרת לה אם מת בנה מישראל כדאמרינן לעיל. והאוכל תרומה טהורה חייב מיתה בידי שמים כדכתיב ומתו בו כי יחללוהו דהיינו טמא שאוכל תרומ' טהורה ומחללה ולפיכך לוקה אם התרו בו דליכא מיתת ב"ד של מטה וכתיב ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא. וטמא שאוכל תרומה טמאה אף על פי שהיא בלאו דלא ישאו עליו חטא אינו לוקה דהרי אינה קדש וכתיב ומתו בו כי יחללוהו פרט לטמאה שמחוללת ועומדת ולא מיעטיה קרא אלא ממיתה ומלקות אבל בלאו איתא.

הלכה ב

אין הטמאים אוכלים בתרומה עד שיעריב שמשן ויצאו שלשה כוכבים בינונים דכתיב ובא השמש דהיינו ביאת השמש וטהר היינו טיהר יומא שיטהר הרקיע מן האור דהיינו צאת הכוכבים ואחר יאכל מן הקדשים דלא מצית למימר דהאי וטהר טהר גברא דהיינו בהבאת קרבנותיו ואחר יאכל דא"כ לימא קרא ויטהר מאי וטהר לשון עבר שנתפנה השמש מן העולם.

הלכה ג

כהן טהור שאכל תרומה טמאה אינו לוקה דאינה אלא בעשה דכתיב ואחר יאכל מן הקדשים מדבר שהוא בקדושתו הוא שיאכל כשיטהר אבל דבר טמא לא יאכל אף על פי שיטהר ולאו הבא מכלל עשה עשה ובגמרא מפיק ליה לעשה מדכתיב גבי פסולי המוקדשין בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו וגו' תאכלנו לזה ולא לאחר דהיינו תרומה טמאה ולאו הבא מכלל עשה עשה.

הלכה ד

היה אוכל תרומה והרגיש שנזדעזעו איבריו להוציא שכבת זרע אוחז באמ' שלא יצא הזרע עד שיבלע התרומה שבפיו דאין מטמאין עד שיצא לחוץ דכתיב גבי זב כי יהיה זב מבשרו עד שיצא זובו מבשרו ובבעל קרי כתיב כי תצא ממנו שכבת זרע.

הלכה ה

החרש והשוטה מטבילין אותם ומאכילין אותם אחר שיעריב שמשן ומשמרין אותם שלא ישנו ויראו קרי. ורוכבי גמלים הם בחזקת טמאים ואסורים בתרומה דדילמא הרגיש כל גופו בזרע ולאו אדעתיה ולכך צריכין טבילה והערב שמש.

הלכה ז

המשמשת טובלת ואוכלת בתרומה לערב כדכתיב ורחצו במים וטמאו עד הערב ואם נתהפכה אסורה כל שלשה ימים שאי איפשר לה שלא תפלוט ותהיה טמאה דכתיב יהיה יתירא זובה בבשרה יהיה לפולטת שכבת זרע לבית החיצון:

הלכה י

אזהרת קעז שלא יאכל ערל תרומה דכתיב תושב ושכיר בפסח וכתיב תושב ושכיר בתרומה מה תושב ושכיר שנאמר בפסח ערל אסור בו דכתיב וכל ערל לא יאכל בו אף תושב האמור בתרומה ערל אסור בו דתושב ושכיר הוי מופנה להא מילתא דאין תושב שהוא עבד עברי אסור בפסח דישראל מעליא הוא דהא אין גופו קנוי דלהכי אינו אוכל בתרומה וכיון דתרוייהו תושב ושכיר לא צריכי דלא איפשר לאוקמינהו בפשטיהו כלל שדי חד אלמד דהיינו תרומה וחד אמלמד והוה ליה גזירה שוה מופנה משני צדדיו דלמדין ואין משיבין ורבי עקיבא יליף איסור ערלה בתרומה כי טמא ואי לאו דכתב רחמנא ערל בפסח לא הוה מרבינן ליה. ואם אכל ערל תרומה לוקה מן התורה. משוך שנראה כערל מותר מן התורה לאכול בתרומה דלאו ערל הוא. וכן נולד מהול מותר לאכול בתרומה. וטומטום הוא ספק דאוריתא. ואנדרוגינוס מל ואוכל דבין שהוא איש בין שהוא אשה בין שהוא בריה בפני עצמה הא זרעו של כהן הוא.

הלכה יב

ערל וכל הטמאים נשיהם ועבדיהם אוכלים בתרומה דהא משום ערלות וטומאה לא נפקי מכלל כהנים אלא דאינהו גופייהו מחסרי תקנתא.

הלכה יג

פצוע דכא וכרות שפכה הם ועבדיהם אוכלים דלאו ערלים הוו ועבדיהם דוקא אוכלים משום קנין כסף אבל נשיהם לא יאכלו דשויה חללה בביאתו שהרי נבעלה לפסול לה דכתיב לא יבא פצוע דכא וגו' ואם לא ידעה משנעשה פצוע דכא אוכלת דהויא קנין כסף דכתיב נפש יתירא להא מילתא. סריס חמה הוא ואשתו ועבדיו אוכלים דהא לאו פצוע דכא הוא דאף על גב שאינו מוליד וכתיב ויליד ביתו וגו' משום הכי לא הפסידו אותם שהם קנין כספו מלאכול בתרומה. טומטום ואנדרוגינוס עבדיהם הוו קנין כסף אבל נשותיהם לא יאכלו דהוו ספיקא דאוריתא אי הוו זכרים ומאכילים או לא. חרש שוטה וקטן אין קנינם קנין ואם קנו להם בית דין או אפטרופין הוו קנין כסף או שנפלו לו להם בירושה העבדים כדכתיב ויליד ביתו ודרשינן ילוד מאכיל.

הלכה טז

אנדרוגינוס שנבעל לפסול נפסל מלאכול בתרומה דהוי ספק חללה דאי הויא אשה הרי היא כזר כיון שנתחללה ואינה מאכילה לעבדיה דערל וטמאים לא מיחסרי אלא תקנתא דמילה וטהרה הוא דמאכילין אבל חללה הויא כזר כדאמר' וכן נבעל דרך נקבותו לאנדרוגינוס הפוסל לאשה דרך זכרותו לא דאין זכר פוסל זכר מן הכהונה והכא נמי הוי כי האי גוונא לדעת הרב ז"ל דכיון דתרוייהו הוו ספיקא לא פסלי דרך זכרות דנראה דדמי לספק ספקא.

הלכה יז

עבד של ישראל וכהן אינו אוכל בתרומה דאין כל גופו קנין כספו וכל המאכיל בתרומה מאכיל בחזה ושוק כדילפינן לעיל.

הלכה יח

עבדי בת ישראל שנישאת לכהן אוכלים בתרומה דאשתו הויא קנינו דקנה קנין כעבדים שקנו עבדים דילפינן דאוכלים בתרומה דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו קרא יתירא ודרשינן דלהכי אתא והכי משמע קרא כהן כי יקנה קנין כספו נפש שעבדו קנה עבד הוא יאכל בו ומשכחת לה עבד שקנה עבד כגון שנתנו לו מתנה על מנת שאין לרבו רשות בה וקנה עבד או מפקיר עבדו שאוכל בתרומה וקנין האוכל מאכיל כדכתיב בקרא ושאינו אוכל אינו מאכיל כדאמר.

הלכה יט

בת כהן שנשאת לישראל אין עבדיה אוכלים בתרומה כיון דהיא אינה אוכלת דאף על גב דערל וטמא מאכילין היינו משום דתקנתן דידהו אבל הך אין בידה להתגרש מישראל.

הלכה כ

אלמנה לכהן גדול ושאר חייבי לאוין מן התורה אוכלות כשלא נבעלו הן ועבדיהם דהא הוו קנין כסף אלא דרבנן גזרו וכשנבעלה נתחללה היא וכשתתגרש לא תאכל לא היא ולא עבדיה אפילו היא כהנת דהא נתחללה מן הכהונה כדכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר וגו' כדא' לעיל וכל שאינה איסור תורה אוכלות אפילו נבעלה וכן עבדיה:

פרק ח

הלכה א

העובר פוסל בת כהן לישראל מלחזור לבית אביה דכתיב ושבה אל בית אביה כנעוריה ולא מעוברת דמשמע בנעוריה בזמן שהיא דומה לנעוריה ואי בת ישראל לכהן היא אינה מאכילה בתרומה דבן מאכיל את אמו נפקא לן מדכתיב ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו קרי ביה יאכילו ומהכא ילוד הוא דמשמע וכל ארבעים יום אינו אלא מים בעלמא דאין צורת הולד נגמרת עד ארבעים יום. בת ישראל שנשאת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומ' בשביל העובר אם אין לו אחים דילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל כדדרשינן לפיכך אם היה העובר חלל כיון שעובר אינו מאכיל אינו פוסל עובר זה שהוא חלל אם יש לו אחים עד שילד שיאסרו אז מלאכול מפני חלק החלל שהוא כזר.

הלכה ה

בת ישראל הזקוקה ליבם כהן לא תאכל דכתיב וכהן כי יקנה נפש וזה עדין לא קנאה דקנין דאחיו הוא ונראה דדרך אסמכתא הוא דקאמר דמדאוריתא אכלה דהא הוי קנינו כיון שאכלה כשמיבמה אפילו שאינו קונה אותה בכסף ובת כהן הזקוקה לישראל אסורה לאכול מפני יבמה דכתיב ושבה אל בית אביה פרט לשומרת יבם שאינה ברשותה לשוב דהא אגידא ביבם וכל שבא עליה וקנאה מדאוריתא אוכלת בתרומה מדאוריתא דהרי היא קנינו.

הלכה ז

בת כהן שנתארסה לישראל אסורה לאכול דקניה בהויה ומשעת הויה איפסילה כדכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר והא ארוסה בת ישראל נמי משעת שנתקדשה אוכלת מדאוריתא כדכתיב קנין כספו. ישראל שאמר לכהנת הרי את מקודשת לי מעכשיו

ולאחר שלשים יום אסורה לאכול מיד דהא אית בה הויה דישראל וכתיב כי תהיה לאיש זר וכן כיוצא בתנאי זה.

הלכה ט

חרש אין לו קנין מן התורה לפיכך אינו מאכיל בת ישראל אם הוא כהן ואם היא כהנת והוא ישראל אינו פסולה מלאכול מן התורה דלית בה קנין מדאוריתא כיון שהוא חרש ומדרבנן הוא דאינה אוכלת. נתארסה לכהן פקח היתה אוכלת מן התורה אפילו נתחרש קודם שכנס דהא הוה ליה קנין כשנתקדשה ויבם חרש מאכיל דאף על גב דלית ליה קנין הא הוי קנויה לו ואפילו בלא יבום נראה דמאכיל מדאוריתא כדאמרינן לעיל דהויא קנין יבם ילדה מהחרש אוכלת בשביל בנה דילוד מאכיל כדאמרינן לעיל.

הלכה יא

בן תשע שנים ויום אחד שבעל למי שנאסר עליה פסלה דביאת בן ט' הויא ביאה בכלל שיעורין הלכה למשה מסיני אבל אינו מאכיל דאין קנין מן התורה. מי שהוא בן י"ג שנה ספק אם הביא ב' שערות שהוא גדול או לאו אינה אוכלה דהויא ספקא דאוריתא.

הלכה יג

שוטה או אונס או מפתת כהן שילדה האשה מהם אוכלת בשביל בנה דילוד מאכיל ואף על גב דאינהו אינם מאכילים ולא פסולים ואי דיימא נמי מעלמא אין הולד בחזקתם ולא אכלה וכן כהנת מישראל שוטה או אונס או מפתה.

הלכה טו

סוטה שעומדת לשתות אינה אוכלת בתרומה שהיא ספק זונה וכל שלא שתת אסורה לאכול וכן אמרה טמאה אני שויה נפשה זונה ואסורה לאכול בתרומה.

הלכה טז

קטנה בת ישראל שנתקדשה לכהן מדעת אביה אוכלת בתרומה מדאוריתא אף על גב דנשאת שלא לדעתו דהא ארוסה אוכלת מדאוריתא:

פרק ט

הלכה א

האשה אוכלת בתרומה עד שיגיע הגט לידה דגט כורת בינו לבינה ופקע קנין כסף אבל כל שלא הגיע הגט לידה או ליד שלוחה שליח קבלה אף על גב דכתב הגט אכתי הויא קנין כספו. וספק גרושה לא תאכל דהוי ספיקא דאוריתא ולחומרא. עשתה שליח לקבל לה גיטא לא הויא ספק גרושה מיד מדאוריתא אלא עד שיהא עם הבעל ויתרצה לגרשה.

הרי זה גיטיך שעה אחת קודם מיתתי נראה דאינה אסורה מן התורה לאכול מיד אלא כשיהא גוסס דרוב גוססין למיתה.

הלכה ב

ועיר שכבשוה כרקום וספינה שאבדה [בים] ויוצא ליהרג בבית דין גוים או גררתו חיה או נפלה מפולת או שטפו נהר הוו ספק חיים ספק מתים ולא יאכלו בתרומה. בת כהן לישראל או בת ישראל לכהן ויוצא ליהרג בבית דין ישראל שנגמר דינו הוי בחזקת מת ולא תאכל אשתו אם הוא כהן ואם הוא ישראל והיא כהנת תאכל בתרומת בית אביה. הניחה בעלה גוסס רוב גוססין למיתה ונראה דמדאוריתא אוכלת אם היא כהנת שנשאת לישראל דאזלינן בתר רובא.

הלכה ד

אשת כהן אוכלת לעולם בתרומה עד שיעיד לה מי שהוא נאמן להשיאה על פיו.

הלכה ה

עבד כשיזכה בגט שחרור אינו אוכל בתרומה וכל שיצא לחירות והוא מעוכב גט שחרור נראה דאוכל בתרומה מדאוריתא כיון שעדין יש רשות כהן עליו לכתוב לו גט שחרור. מקבל מתנה ששתק ואחר כך צווח הרי זה ספק אי הוכיח סופו על תחלתו אי הוי חזרה הילכך אם היה בכלל המתנה עבדים לא יאכלו בתרומה בין היה רבו ראשון כהן או שני דהוי ספיקא דאוריתא.

הלכה ז

ישראל ששכר בהמה מכהן מאכילה כרשיני תרומה דהויא קנין כספו דכהן ובכלל נפש הוי נמי נפש בהמה אבל כהן ששכר מישראל אינו מאכילה בתרומ' דהרי אינה קנין כספו דגופה דישראל היא. ובשומא ישראל מכהן לא יאכילוה דאף על גב דאית ליה רווחא לכהן גופה אינה שלה וכהן הישראל יאכילנה דהרי גופה לכהן.

הלכה י

בכור שביד ישראל מאכילה תרומה שהרי הוא לכהן. וישראל שקנה בהמה מכהן בדין תורה אינה אוכלת בתרומה אף על פי שלא משך וכהן מישראל נמי מאכילה בתרומה מדאוריתא כיון שקנה קנין המועיל מן התורה:

פרק י

הלכה א

זר שאכל תרומה בשגגה משלם קרן וחומש דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו ואם לא ידע אם היה בה מיתה מיקרי נמי שגגה ומיתה דכתיב בתרומה ומתו בו כי יחללוהו וסמיך ליה וכל זר לא יאכל קדש הויא במקום כרת דשאר עבירות וחומש דשגגת תרומה הוי במקום קרבן דשגגת שאר עבירות ואם כן מחייב חומש אשגגות מיתה.

הלכה ב

ואחד האוכל או שותה או סך מה שדרכו בכך דכתיב ולא יחללו לרבות הסך והשותה ודרשינן נמי דשתיה בכלל אכילה היא כדכתיב בבקר ובצאן ביין ובשכר וגו' וכתיב ואכלת וגו' ובסך נמי כתיב ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו ונראה דהוי אסמכתא בסך דלא מחייב מדאוריתא כדא' לענין יום הכיפורים. והאוכל אפילו תרומה טמאה בשגגה משלם קרן וחומש דהא קדש היא וכתיב קדש בשגגה וגו' ואינו חייב בחומש עד שיאכל כזית דאין אכילה פחותה מכזית וכתיב כי יאכל קדש אבל קרן מיהא חייב אף על גב דהוי פחות מכזית כיון דאית ביה שוה פרוטה דבתוספת חומש הוא דקפיד קרא אשיעור אכילה לא בקרן כדאמרינן וכשם שאכילת תרומה בכזית כך שתיתה בכזית [ואפשר דמשום דכתיב ואיש כי יאכל קדש (ויקרא כב, יד) דכולל נמי מידי דשתיה כדכתיב גבי מעשר ואכלת שם מעשר דגנך ותירושך וכו' (דברים יד, כג) ותירוש מידי דשתיה הוא וקאמר ואכלת (יומא עו. ושבועות כה:)] ואכילות מצטרפות לבד אכילת פרס ושתיות מצטרפות לבד רביעית בכזית.

הלכה ד

התרומה ותרומת מעשר והחלה והביכורים מצטרפין לכזית לחייב עליהם מיתה וחומש שכולן נקראו תרומה דכתיב חלה תרימו תרומה וכתיב ותרומת ידך ואמרינן אלו ביכורים דכתיב בהו ולקח הכהן הטנא מידך.

הלכה ה

אכל תרומה במזיד והתראה לוקה ואינו משלם דאין אדם לוקה ומשלם כדילפינן ואם לא התרו בו והיתה טהורה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש דכיון דאינו לוקה שלא התרו בו משלם את הקרן אבל חומש (נמי) לא דלא חייבה תורה חומש אלא לאוכל בשגגה כדכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה וחמשיתו יוסף עליו ואם היתה טמאה משלם

דמי עצים דאינה ראויה אלא להסקה כדאמ' לעיל לפיכך אם לא היתה ראויה להסקה כתותים ורמונים שנטמאו פטור מן התשלומין.

הלכה ו

ובתרומת חמץ בפסח אפילו בשגגה ואפילו טהורה פטור מן התשלומין אפילו הפרישה והחמיצה שהרי אסורה בהנאה ואין לה דמים אפילו להסקה ולאו מידי אפסידה לכהן וכתיב ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש אלמא ראוי להיות קדש היה שכשישלם דוגמתן יהא שם קדש עליו וזה שאכל תרומת חמץ בפסח אין שם קדש חל עליו כשמשלם דוגמתו חמץ דחמץ בפסח אינו ראוי להיות קדש. אבל השוגג שאכל תרומה ביום הכפורים משלם קרן וחומש דהא בת דמים היא ואינו מתחייב בנפש דנימא קים ליה בדרבא מיניה דהא שוגג הוא. וכן אוכל תרומה נקורה או שותה יין תרומה שנתגלה או שותה יין וחומץ כאחת או כוסס חטים או גמע חומץ משלם קרן וחומש ניקור וגלוי דאף על גב דאסורין לאכילה ואף לזילוף לא חזי אפילו הכי חייב לשלם שותה יין וחומץ כאחד דאגב יין הוי חומץ ראוי לשתיה וכוסס חטה דהא מברכים עליה בורא פרי האדמה ומגמע חומץ שהוא מישב את הנפש.

הלכה ח

אכל תרומה אכילה גסה אחר שהיה שבע וכן כוסס שעורים של תרומה פטור מן החומש דכתיב כי יאכל פרט למזיק עצמו דאינו משלם חומש.

הלכה ט

זר שבלע שזפין של תרומה בלא כסיסה והקיאן ובא אחר ואכלן גם הוא בשגגה הראשון משלם קרן וחומש שאף בליעה דרך אכילה היא ושני משלם דמי עצים לראשון שהראשון קנאם ואינם ראויות עוד אלא להסקה.

הלכה י

המאכיל את פועליו ואורחיו תרומה הם משלמין קרן וחומש דהא הוו שוגגים והוא משלם להם דמי סעודתן שדמי החולין יתרין מדמי התרומה שאכלו ושדבר האסור נפשו של אדם חתה בהם ואין נחשב להם אכילה.

הלכה יא

האוכל או שותה פחות מכזית אינו משלם חומש דאכילה כתיב ביה כדאמרינן לעיל. ונזיר ששגג ושתה יין של תרומה אינו משלם חומש נראה דטעמא דכתיב כי יאכל קדש בשגגה דמשמע דאין באכילה זו אלא איסור קדש מה שאין כן ביין לנזיר דאסיר עליה משום אחר דאף על גב דאמרן לעיל דביום הכפורים אם אכל תרומה משלם קרן וחומש

היינו משום דנאסר בכל האוכלין אבל הכא האוכל הוא שנאסר עליו כל אשר יצא מגפן היין מה שאין כן בשאר אוכלים ושותה שמן וסך יין נמי פטור מחומש דכדרכן הוא דילפינן דחייב בחומש אבל שלא כדרכן לא.

הלכה יב

בת כהן שהיתה נשואה לישראל ואכלה תרומה משלמת כדין גוזל את חברו את הקרן ואינה משלמת את החומש דכהנת היא וכתיב וכל זר לא יאכל קדש יצאת זו שאינה זרה ואיפשר לה שתשוב לבית אביה כנעוריה ותהא מותרת לאכול בתרומה ואפילו נפסלה שאינה חוזרת עוד לתרומת בית אביה כגון שנשאת לחלל נתין וממזר אינה משלמת חומש דלא הויא זרה אלא עד שתהא זרה מתחלתה ועד סופה וזו דכבר אכלה בתרומה אינה משלמת חומש דכתיב ובת איש כהן מכל מקום דהא היא בת איש כהן ואכלה בתחלתה בתרומה כדאמ'. וכן מי שנודע לו שלא היה ראוי לאכול בתרומה אינם משלמים חומש על מה שאכלו דברשות אכלו ולאו שוגג הוי דהא ידעי דהיא תרומה ואם היה ערב פסח פטורין מלשלם שזמנה בהול ומפני כך לא בדקו וכולן שהיתה תרומה בתוך פיהם כשידעו יפלוטו דאף על גב דלעסה אכתי כבר מחוסר בליעה והוי אכילה וכן בכל מה שהודיעו לו שלא היה יכול לאוכלו קודם בליעה פולטו כדאמ'.

הלכה יד

שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ונפלה תרומה לתוך אחד מהם ואין בקופה כדי לבטל ברוב דכל איסורין בטלין ברוב מדאוריתא דכתיב אחרי רבים להטות איפשר דלא אמרינן שאני אומר דהוי ספקא דאוריתא ולחומרא.

הלכה טו

האוכל את החומש בשגגה הרי זה מוסיף חומש שהחומש כקרן לכל דבר מה קרן נעשה קדש כדכתיב ונתן לכהן את הקדש אף חומש נעשה קדש ומוסיף עליו חומש דכתיב ויסף חמשיתו עליו וקי"ל גורעין ומוסיפים ודורשין הילכך ויסף דכתיב הכא כי שקלת לוי"ו דיוסף תקרי ביה יסף חמשיתו ושדי ליה בסוף חמשיתו איתקרי חמישותיו בשני ווי"ן ונשתמע חמשיות הרבה ולהכי מוסיף חומש על חומש לעולם. כל המשלם קרן וחומש התשלומין כתרומה לכל דבר משעת נתינה דכתיב ונתן לכהן את הקדש מתנתו מקדשתו לחייב עליו חומש ואין הפרשתו מקדשתו ואם רצה הכהן למחול אינו מוחל דכיון שגזרת הכתוב היא שחייב לשלם דבר הראוי להיות קדש ואין יכול לפטור עליו בדמים אין הדבר תלוי בבעלים והמשלם קרן בלבד התשלומין חולין ויכול למחול

דכשהוא משלם חומש הוא דכתיב ונתן לכהן את הקדש שהתשלומין קדש אבל כשאין חומש אין התשלומין קדש.

הלכה טז

בת ישראל שאכלה ואחר כך נשאת לכהן משלמת קרן וחומש לעצמה דתרומה נמי אם היתה בעין לא היתה מחויבת ליתן לכהן דנעשית כהנת בנישואיה ואם תרומה שזכה בה כהן אכלה משלמת קרן לבעלים כדין גוזל אבל החומש מעכבו לעצמה דאפי' מי שמשלם קרן וחומש החומש הוא לכל כהן שירצה. לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה הרי היא כמי שלא נשאת לכהן ומשלמת קרן וחומש לכהנים.

הלכה יח

ואין התרומה משתלמת אלא מן החולין המתוקנים דאי משלם תרומה הרי היא קדש וכתיב ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש וחומש נמי אין משתלם אלא מן החולין המתוקנים דכתיב עליו לרבות חומשו כמותו דבדבר שמשלם קרן משלם חומש אבל לא ממין על שאינו מינו דכתיב ונתן לכהן את הקדש כקדש שאכל וקרא תרתי משמע דבר הראוי להיות קדש ושיהא כקדש ואינו יכול לשלם מפירות שביעית כמו שיתבאר במקומו בס"ד.

הלכה כ

אכל תרומה אפי' טהורה ושלם אפילו חולין טמאים תשלומיו תשלומין מדאוריתא דהא בתרומה גופה אם תרם מן הטמא על הטהור הויא תרומה היכא דהיה לה שעת הכושר דטהרה כדכתיב משמרת תרומותי וכדאמרינן לעיל פרק ה'.

הלכה כב

גזל תרומה מאבי אמו כהן ואכלה ואחר כך מת אבי אמו אינו משלם לעצמו אלא ליורש משאר השבט דהא דאמרן לעיל דבת ישראל שאכלה תרומה ונשאת לכהן דמשלמה לעצמה היינו משום דנעשית כהנת בנישואיה אבל הכא אף על גב דנפלה לו בירושה אינו מותר בה ונראה דמדאוריתא סגי בתשלומין לעצמו כיון שהיא שלו ושפיר קרינא ונתן לכהן את הקדש כיון שהפרישה והרי היא תרומה למכור לכהנים.

הלכה כג

הגונב תרומה משלם כפל דשפיר קרינא ביה ישלם שנים לרעהו אכלה משלם שני קרנים וחומש קרן וחומש מן החולין דבר הראוי להיות קדש וקרן משום כפל אפילו מדמי תרומה שאין יקרין כחולין ואין צריך לשלם פירות הראוים להיות קדש. היתה תרומת הקדש אין תשלומי כפל להקדש דכתיב לרעהו ולא להקדש אבל משלם קרן ושני

חומשין חומש משום אוכל תרומה וחומש משום שנהנה מן ההקדש דכתיב ביה נמי חומש ומגו דאיתוסף בהאי תרומה איסור נמי לכהנים כשהקדישה איתוסף נמי איסור לישראל לשלם שני חומשין משום תרומה ומשום הקדש כדאמ'. ומשלמה להקדש דהא דהקדש היא ואם לא היה בה שוה פרוטה משלם לכהנים דכיון דהיה בה כזית קרינא בה כי יאכל קדש ובעינן ונתן לכהן את הקדש דבפחות משוה פרוטה לית מעילה להקדש.

הלכה כו

הגוזל תרומת הקדש ואכלה משלם קרן וחומש אחד שהחומש שחייב בו משום תרומה יצא בו ידי גזלו להקדש דכתיב ונתן לכהן את הקדש אינו חייב אלא בחומש של קדש דהיינו תרומה בלבד ומשמע דקרא בגזלן דלא משלם בשום דוכתא אלא קרן אחד הוא דמשתעי קרא דלא ישלם אלא חומש דקדש דגנב כיון דבעלמא משלם כפל הכא נמי משלם חומש דתרומה וחומש דהקדש כן נראה לפי' דברי הרב ז"ל וכן גזלה והאכילה לאחר קאי אהקדש דלעיל כדפי'. וחומש היינו שיהא הקרן וחומשו חמשה דכתיב ויסף חמישיתו שיהא עם ההוספה חמשה ואינו משלם אלא לפי דמים שהיתה שוה בשעת אכילה בין הוקר בין הוזל דלא הקפידה תורה אלא שישלם פירות דבר הראוי להיות קדש אבל לא הקפידה תורה אלא לפי דמים ישלם כשעת גזלה כדכתיב אשר גזל כשעת שגזל:

פרק יא

הלכה א

התרומה נתנת לאכילה ולשתיה ולסיכה כדילפינן לעיל ונראה דלכהן מדאוריתא לכתחלה נתנה לסיכה דבר שדרכו בכך דהא דאמרינן לעיל דהוי אסמכתא היינו לזר שסך והא דבעינן לכל חד שיהא דרכו בכך נראה דילפינן [לה מקרא] ומדליק שמן טמא דנתנה להסקה כדכתיב תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת טהורה ואחת טמאה.

הלכה ב

אין משנין את הפירות מברייתן בתרומה חוץ מזתים וענבים וזר שאכל משקה שאר פירות בשגגה אינו משלם דכתיב פרי בביכורים מראשית כל פרי ודרשינן פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה הביא ענבים ודרכן אחר כך מנין תלמוד לומר תביא דהוה ליה למיכתב אשר מארצך ואף על גב דשתיה בכלל אכילה בביכורים לא כתיבא אכילה דהוי שתיה בכלל פרי ותרומה איתקוש לביכורים דכתיב ותרומת ידך אלו בכורים וילפינן תרומה מבכורים למשקין היוצאין ממנה כמותן ואמרינן דון מינה ואוקי באתרא

דון מינה למה שהיא צריכה ללמוד הימנה דהיינו שיהו המשקין היוצאין ממנה כמותו ותו לא תדון מינה אלא העמד אותה במקומה תירוש ויצהר כתיבי בה ולא שאר משקין והנך משקין דנהגו בהו תרומה הוא דילפינן מבכורים דאם קרא עליהם שם תרומה קודם שדרכן נאסרין משקין היוצא מהם אבל שאר משקין דלא כתיבא בהו תרומה אפילו היא כתובה בפירות עצמן לא הוי משקה היוצא מהם כמותן ולכך אינו חייב זר האוכלן לשלמן כדאמ' וכיון דאינו חייב אסור לעשותם משקה דהא מפקיעו מידי תרומה וקרא כתיב משמרת תרומותי וכן אסור נמי לאבדה וכל שאינו מאכל גמור נראה דלא אסיר מדאוריתא.

הלכה כא

גידולי תרומה מותרין מדאוריתא וכן תרומה טמאה שזרעה וגידולה טהורין דבחיבורן לקרקע בטלי מתורת אוכל ופקעה לה טומאה מינה דאפילו הוי אוכל מחובר או תלוש שלא הוכשר אינו מקבל טומאה כדכתיב כי יתן מים וגו'.

הלכה כו

שבולת שבתוך הכרי ומרח הכרי כולו הרי היא טבל הואיל ונמרחה ואם קרא עליה שם הויא תרומה אף על גב דשתלה אחר כך שתלה ואחר כך קרא עליה שם הויא ספק שמא פרח הטבל ממנה בשתילתה אבל כשקרא עליה שם ושתלה ותלש ממנה חייב מיתה וחומש ואם גחן ועלה בטלה דעתו אצל כל אדם ולא הויא אכילה לפיכך פטור.

הלכה כז

גידולי תרומה הוו חולין לכל הדברים מדאוריתא כדאמר':

פרק יב

הלכה א

אסור לטמא התרומה כשאר הקדשים דכתיב משמרת תרומותי ויש אם למסורת ותרומתי כתיב דמשמע דתרומה טהורה צריכה שימור מטומאה.

הלכה ב

ונולד בה ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא מדאוריתא דהכי ילפינן מסוטה בדבר שיכול להיות ואם הם שתי חביות ברשות היחיד ונגע שרץ בא' מהם ולא ידיע הי מינייהו היא שתיהם תלויות מדאוריתא דאין לטמא שתיהם מכח זה כסוטה כיון דממה נפשך חד מינייהו טהור אבל חבית אחד וספק נגע אי לא הוי כסוטה וחבית שמן שהולכה לאיבוד אינו מוזהר שלא להציל בטומאה דהא אית בה שמירה פורתא להסקה ומשקין

שאינן ראויין לשריפה שנטמאו קוברין אותם דכיון דאסירי באכילה ולית בהו הנאה אחריתי יקברו ואיסור אכילת תרומה טמאה בעשה דכתיב בשעריך תאכלנו הטמא והטהור ודרשינן לזה ולא לאחר דהיינו תרומה טמאה.

הלכה טו

אסור לכהן ליטול תרומה או שאר המתנות עד שיפרישו אותם בעלים דכתיב ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתים וכתיב אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך עד שירימו הם ואחר כך יזכה בהם ברצון ישראל כדכתיב ואיש את קדשיו לו יהיו והיינו טובת הנאה ואין ישראל חייב להטפל בה להביאם לעיר דמשעת הרמה אין לו בה אלא טובת הנאה דאינה ממון

ושאר הפרקים מדרבנן דמדאוריתא בטיל ברובה דכתיב אחרי רבים להטות. אחת משני סאין אלו עשויה תרומה על כרי זה הרי אחת מהן תרומה ואין ידוע אי זו היא סאה זו תרומה על אחת משני כריים אלו הרי היא תרומה ואין ידוע אי זה כרי הוא המתוקן מן הטבל והוו ספק. תרומה גדולה ותרומת מעשר והחלה והבכורים כולן נקראו תרומה בתרומת מעשר כתיב והרמותם ממנו תרומת ה' וגו' ואומר כתרומת גורן ובחלה כתיב חלה תרימו תרומה וכתיב לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ותרומת ידך ואין לך דבר שטעון הבאת מקום שלא פרטו בכתוב זה חוץ מן הבכורים אי נמי נאמר בהם ותרומת ידך הא למדת שהן קרויין תרומה לפיכך דין ארבעתם אחד לענין אכילה ושריפה. ויש בהלכות אלו דברים שהם מדרבנן משום גדר וסייג ומהם יש אסמכתא לגזרתם וכולם נסמכות על לאו דלא תסור ואעשה דושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי:

פרק יג

הלכה א

-העתקה מסוף פרק יב-

[**ושאר** הפרקים מדרבנן דמדאוריתא בטיל ברובה דכתיב אחרי רבים להטות.]

הלכה טז

-העתקה מסוף פרק יב-

[**אחת** משני סאין אלו עשויה תרומה על כרי זה הרי אחת מהן תרומה ואין ידוע אי זו היא סאה זו תרומה על אחת משני כריים אלו הרי היא תרומה ואין ידוע אי זה כרי הוא המתוקן מן הטבל והוו ספק.]

פרק יד

הלכה א

-העתקה מסוף פרק יב-

[**ושאר** הפרקים מדרבנן דמדאוריתא בטיל ברובה דכתיב אחרי רבים להטות.]

פרק טו

הלכה א

-העתקה מסוף פרק יב-

[**ושאר** הפרקים מדרבנן דמדאוריתא בטיל ברובה דכתיב אחרי רבים להטות.]

הלכה כ

-העתקה מסוף פרק יב-

[**תרומה** גדולה ותרומת מעשר והחלה והבכורים כולן נקראו תרומה בתרומת מעשר כתיב והרמותם ממנו תרומת ה' וגו' ואומר כתרומת גורן ובחלה כתיב חלה תרימו תרומה וכתיב לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ותרומת ידך ואין לך דבר שטעון הבאת מקום שלא פרטו בכתוב זה חוץ מן הבכורים אי נמי נאמר בהם ותרומת ידך הא למדת שהן קרויין תרומה לפיכך דין ארבעתם אחד לענין אכילה ושריפה. ויש בהלכות אלו דברים שהם מדרבנן משום גדר וסייג ומהם יש אסמכתא לגזרתם וכולם נסמכות על לאו דלא תסור ואעשה דושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי:]